

169. J. I. Kraszewski do Wł. Mickiewicza 29 I 1872 Rkp. BJ 13134 k. 7-8.

[k. 7r]

[nadruk:] J. I. KRASZEWSKI
DREZNO

d. 29 stycz[nia] 1872

Szanowny panie...

Wiem, o co chodzi, bo i o tej korespondencji, i o portrecie słyshałem od Odyńca¹; nie mam jednak żadnego na teraz stosunku w Weimarze i chociaż będę szukał dróg, aby się dowiedzieć – nie mogę za skutek zaręczyć. Wiem, że familia Goethego nieuczynna i spadek po wielkim poecie niedostępny. Będąc przed paru laty w Weimarze, nie mogłem się dobić, aby dom po Goethe zobaczyć, tak syn² go pilnie zamyka przed ludźmi.

Jednakże będę pisał i starał się. Czy by Odyniec nie miał jakich dawnych stosunków? Adresu jego nie znam, ale do redakcji [k. 7v] „Kroniki Rodzinnej”³ można pisać.

Mówiono tu u nas o nim, że ma przejeżdżać Goszczyński⁴ – tędy do Galicji – a nie dziwiłbym się, gdyby powoli z Francji reszta naszych niedobitków wyciągnęła. Nie ma tam co robić, gdy wzajemna ufność i sympatie zagasły. Dziwne przeżywamy zmiany, a jedna z najstraszniejszych ten upadek moralny Francji, tak dotykalny i widoczny, a widząc, że dziś partia klerykalna znów podnosi głowy i głosy za swobodą nieuctwa przeciw przymusowi szkolnemu – ostatecznie zwątpiłem o Francji.

[k. 8] *C'est le commencement de la fin*⁵. Koniec będzie trwał długo, bardzo długo – ale trzeba by cudu, żeby się uratowali, reformy radykalnej wychowania... i czasu, by poskutkować mogła.

*Remarquez bien que tous les pays où le catholicisme a été religion dominante et où l'éducation a été confiée aux prêtres, s'en vont en anarchie et périssent*⁶ – Trudno na to zaradzić. Będziecie mieli Orleanów znowu, rewolucję, Bonapartych, rzeczpospolitą i tak dalej. *Il n'y a pas de raison pour que cela finisse, tant que le pays restera ce qu'il est*⁷.

¹ Antoni Edward Odyniec – zob. list nr 118.

² August von Goethe (1789-1830) – urzędnik na dworze weimarskim.

³ „Kronika Rodzinna” – dwutygodnik wychodzący w Warszawie od 1867 r., redagowany przez Aleksandrę Borkowską (1824-1898).

⁴ Seweryn Goszczyński – zob. list nr 168.

⁵ *Jest to początek końca* (franc.)

⁶ *Zauważcie dobrze, że wszystkie kraje, w których katolicyzm był religią dominującą i gdzie edukację powierzono księżom, pogrążają się w anarchii i giną* (franc.).

⁷ *Nie ma powodu, by to się skończyło, dopóki kraj pozostanie taki, jaki jest* (franc.).

Ściskam dłoń waszą i polecam się pamięci.

Sługa życzliwy,

J[ózef] I[gnacy] Kraszewski